

De TOREN en het CARILLON van de Leidse H. Lodewijkkerk

Een kort verhaal bij gelegenheid
van de restauratie van het
carillon, de uitbreiding
met vijf nieuwe klokken
en het aanbrengen van
een stokkenklavier.

Hein van Woerden

Korte GESCHIEDENIS van de kerk

Al vanaf 1477 bestaat er een Jacobskapel en een -gasthuis, gevestigd in twee panden die eigendom waren van de weduwe van Wermhout Corneliszoon aan het Steenschuur. De exacte bouwdatum van de kapel is onbekend. Bij de kapel hoort een gasthuis voor de opvang en verpleging van pelgrims op de route naar en van de bedevaartplaats Santiago de Compostella. Kapel en gasthuis zijn eigendom van de Broederschap van Sint Jacob. Waarschijnlijk heeft de inwijding plaatsgevonden op 25 juli (feestdag van de heilige apostel Jacobus) van het jaar 1477.

In 1538 wordt de huidige kapel op of naast de plek van de eerste kapel gebouwd in laatgotische vormen, opgetrokken in Gobertange- en Bentheimersteen.

De bedevaarten naar Compostella raken door politieke en religieuze oorzaken halverwege de zestiende eeuw in verval. De broederschap komt in ernstige financiële moeilijkheden. De kapel is zwaar met schulden belast en wordt in 1547 overgedaan aan de Huiszittenmeesters van de Pietersparochie. Die zouden er hun kantoor in vestigen, zagen daar voorts weinig heil in en verkochten de kapel rond 1565 aan het stadsbestuur. Bij gebrek aan een goede bestemming maakte het stadsbestuur er een korenopslag van.

In 1567 krijgen de saaireders (de producenten van saaien, een bepaald type laken) toestemming om de kapel te gaan gebruiken als hun handelscentrum. Het wordt de Saai- of Looihal (voor de loodjes die als keurmerk aan het laken worden gehecht).

In 1589 besluit het stadbestuur om in de kerkruimte zolders en tussenmuren te laten timmeren; er is geld omdat de lakenindustrie

een enorme groei
doormaakt o.a.
door de komst van
uiterst deskundige
uitgeweken Vlaamse
textielproducenten
en -arbeiders.
Bij hun komst
speelt staatssecretaris
Jan van Hout
een belangrijke rol.

Het spinnen, het scheren van de ketting en het weven (1594-1596)
Isaac Claesz. Van Swanenburg.
Museum De Lakenhal

Foto: De Lakenhal

In 1596 worden in het gebouw drie grote schilderstukken geplaatst van de hand van meester Isaack Claeszoon van Swanenburgh (leermeester van Rembrandt) en in de jaren daarna nog vier, thans te bezichtigen in Museum De Lakenhal. Eén schilderij is verloren gegaan. Die schilderijen zijn van groot belang omdat de afgebeelde mensen bij de uitoefening van hun verschillende werkzaamheden exact zijn weergegeven, waardoor veel kennis van het productieproces bewaard is gebleven. Na een grote bloeiperiode van de Lakenindustrie in Leiden zet het verval in de tweede helft van de zeventiende eeuw in. In de achttiende eeuw neemt ook het inwonertal drastisch af. De lakenindustrie kwijnt weg. In de Saaihal vestigen zich ook andere gilden en bedrijven.

In 1807 ontploft in het Steenschuur een kruitschip. Er vallen 160 doden en 2000 gewonden. Zeker 220 panden worden verwoest of raken onbewoonbaar. De Saaihal komt er merkwaardig genoeg redelijk goed af: de toren blijft - hoewel beschadigd - redelijk

overeind. Het dak is zwaar beschadigd. Er worden plannen gemaakt om het gebouw te slopen.

Bij die ramp wordt ook de katholieke schuilkerk aan de Appelmarkt (thans Nieuwe Rijn tussen Hooigracht en Middelstegegracht) zwaar beschadigd. Pastoor Bernard Ocke krijgt in datzelfde jaar het idee om de voormalige Saaihal weer terug te brengen naar een kerkelijke functie. Zijn schuilkerk is voor het groeiend aantal kerkgangers te klein geworden en het gebouw vertoont tekenen van bouwvalligheid. Op 15 oktober tekent koning Lodewijk Napoleon het decreet om de "Saaihal tot een kerk de Roomsgezinden te dienen". Architect wordt Carlo Giovanni Francesco Giudici, die verder in Nederland "Jan" wordt genoemd, en al van

staatswege als directeur-generaal van het rampgebied betrokken is bij de herbouw van het zwaar getroffen stadsdeel.

Op 17 oktober 1809 wordt de vm. Saaihal gewijd en vernoemd naar Lodewijk IX (1214-1270) - de Heilige - met een knipoog uit dankbaarheid naar koning Lodewijk Napoleon. In 1810 werd het historische Schonat-Duyschot-Mittherreitherorgel vanuit de oude schuilkerk naar de Lodewijkskerk overgebracht.

Interieur Lodewijkkerk anno 2021.

Foto: Hein van Woerden

Geschiedenis van de TOREN, het UURWERK en het CARILLON

In 1538 wordt tegelijk met de nieuwe kapel een toren gebouwd die is ingebouwd in de zuidelijke gevel van de kapel. De toren wordt naar alle waarschijnlijkheid bekroond met een eenvoudige spits. Er zijn geen afbeeldingen van.

In 1588 was al een plan gemaakt voor plaatsing van een torenspits op de Raamtoren. Die toren was door stadsuitbreiding al binnen de bebouwing komen te staan en had zijn functie als uitkijkpost verloren. In 1592 geeft het stadsbestuur aan meester Simon Franszoon van Merwen de opdracht om de spits of het torentje, dat al een tijd geleden ontworpen is om op de oude Raamtoren te worden geplaatst, te doen plaatsen op de toren van het Sint Jacobs Gasthuis, nu de Saai- of Looihal, "teneinde een klok te bevatten ten bate van de daarbinnen gehouden activiteiten, en die, voorzien van een uur- en slagwerk, gebruikt zal worden ten dienste en ten gerieve van de naaste bureu. Tevens moet de toren van het Sint Jacobs-Gasthuis worden voorzien van een torentrans of -omgang, die hij zelf met goedkeuring en advies van de stadstimmerman en metselaar, mag maken en maximaal zal bijdragen aan de versiering van deze stad, de nering (handel) en de burgerij, maar het minimale mag kosten." (zeer vrije vertaling HvW). Men vreesde kennelijk toen al voor overschrijding van budgetten voor publieke werken!

De toren is om die tijd al bekend als Jacobstoren. Deze naam heeft hij altijd gehouden, ook later, na de vernoeming van de kerk naar de Heilige Lodewijk. De schelp, herinnerend aan de bedevaarten naar Compostella, is nog steeds boven de ingang aanwezig. Het ontwerp van Van Merwen moet nog aangepast worden en de feitelijk bouw vindt in 1592/3 plaats. De afwerking door schilders en vergulders is pas eind 1594 klaar. De open torenconstructie laat het plaatsen van een klokkenspel toe. De magere

top wordt wat te mager gevonden voor de kloeke onderbouw. Daardoor kreeg de toren in de volksmond de bijnaam *de nuffige juffer*, een soort Tante Sidonia bovenop Lambiek!

De plaatsing van een voorslag (beperkt klokkenspel, alleen te gebruiken voor het spelen van kwartiermelodietjes) en een slagklok (voor het slaan van het hele- en halve uur) was al lang in de gedachten van het stadsbestuur. In 1592 werd er een aanbieding gedaan voor een slagklok, waar men niet op in is gegaan, mede omdat men meer dacht aan een compleet speelwerk. Na veel heen en weer gereis en (half)mislukte onderhandelingen wordt op 21 juni 1595 een contract afgesloten met Jan Corneliszoon van der Brandt, uurwerkmaker in Delft, voor de levering van een uurwerk en een speeltrommel. Het wordt in 1598 geplaatst. Dit uurwerk staat nog steeds onder in de toren en is – zo te zien – nog redelijk compleet. Het wacht nog op een grondige restauratie en eventueel op een museale opstelling.

Speeltrommel uit 1939 van de carillon van het stadhuis. Nog aanwezig maar vervangen door een computer. De speeltrommel van de St. Jacobs-toren was veel kleiner.

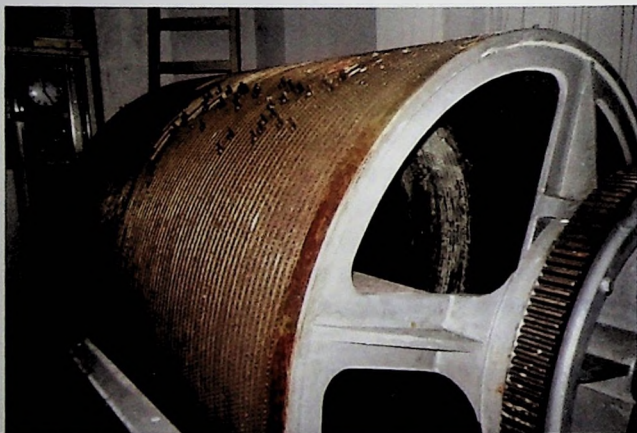

Foto: Paul Birker

Het uurwerk uit 1598, zoals dat nog steeds onder in de toren staat.

Foto: Hein van Woerden

Maar er is nog veel gebakkeleid over de klokken. Uiteindelijk wordt op 24 november 1595 met de bekende Mechelse klokken-gieter Pieter de Ghein een contract getekend voor de levering van 16 klokken voor de melodietjes (de voorslag) en een slagklok (voor de halve en hele uren). Stadssecretaris Jan van Hout bedenkt de klokopschriften en vervat die in een gedicht van 16 regels. Daarin worden alle functies binnen de Lakenindustrie genoemd.

Er wordt ook nog een halfuur-slagklok gemaakt die van een extra opschrift wordt voorzien. Het gedicht van Jan van Hout krijgt er daarom nog een vers bij. Zie daarvoor het volgende hoofdstuk. Curieus is dat bij de levering in 1597 blijkt dat het allemaal niet zo harmonieus gemaakt was als bedoeld. De klok "Coopman" verdwijnt om onbekende redenen direct naar het dorp Warmond en wordt vervangen; de "Drapier" wordt op het geluid afgekeurd en ter verbetering teruggestuurd naar Mechelen.

In 1598 is het speelwerk klaar en door een commissie goedgekeurd. Cornelis Schuyt, stadsorganist en -beiaardier en beroemd componist, verzorgt sinds 1598 het steken van de voorlagen (plaatsen van de melodieën in de speeltrommel), zowel van de stadhuisbeiaard als van de St. Jacobstoren. In 1599 treedt Gerrits Claeszoon van Bijwech als klokkensteller (maker van de kwartiermelodieën) helemaal op de achtergrond en wordt Cornelis Schuyt klokkensteller. Hij moet elke 14 dagen het hele en halve uur "versteken" en daarop aanbrengen: *"een gemeen liedeken of psalm gelijk hij tzelve zo tot zijner eeren als ter eeren van de stad ende ten opsichte des tijds bequaemste zal vinden."* Om het in hedendaagse taal te zeggen: van *Bach tot Beethoven*. Het klokkenspel van de St. Jacobstoren kan in tegenstelling tot de stadhuisbeiaard niet handmatig worden bespeeld; het produceert alleen mechanische muziek. Pas in 2021 wordt een zgn. stokkenklavier in de toren aangebracht en kunnen live bespelingen worden gerealiseerd.

In 1649 blijkt de toren zich in slechte staat te bevinden. Men vreest instorting bij storm of onweer. Vanwege het noodzakelijk herstel haalt men het carillon - precies 50 jaar na plaatsing - uit de toren. Dan blijkt de kwaliteit van het werk van Pieter de Gheyn echter niet zo geweldig te zijn geweest. Men wil het niet eerder terughangen dan in 1651, als er meer dan 800 gulden is besteed aan verbetering van de klank.

In 1714 hijst men de klokken opnieuw naar beneden en dan komen ze definitief niet meer terug. Ze worden verkocht en in Amsterdam omgesmolten. Ook de door Van der Brandt gemaakte ijzeren speeltrommel verdwijnt. Het uurwerk blijft. Er worden twee klokken gekocht voor het hele en halve uur van de hand

van de Amsterdamse klokkengieters Klaas Noorden en Jan Albert de Grave. Die klokken waren al eerder in 1712 gegoten. Dus in de "aanbieding". Maar mogelijk is er maar één klok aangekocht en is één klok van Pieter de Ghein terug gehangen als half uurslag. In een in 2008 door André Lehr ontsloten verhandeling over klokken van omstreeks 1760, "Klokken en Klokken-Spelen" van Juriaan Spruijt is er sprake van een "half slag" van "Pier van den Gheyn 1596". Deze klokken zijn in de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter geroofd en zijn nooit meer teruggekeerd.

Al met al is van het oorspronkelijke carillon van de St. Jacobs-toren geen enkele klok bewaard gebleven.

Zoals in veel gemeente het geval is berust het eigendom van de (kerk)torens doorgaans bij de burgerlijke gemeente. Dat was gebruikelijk omdat die torens als uitkijkpost dienen bij de verdediging van de stad. Zo ook is de St. Jacobstoren eigendom van de stad Leiden en valt het onderhoud daarvan onder de gemeente.

In 1961 treden gemeente en kerkbestuur met elkaar in gesprek en wordt besloten tot overdracht van de toren van de burgerlijke gemeente naar de kerkelijke gemeente, de parochie van de H. Lodewijk, en wel voor het symbolische bedrag van 1 gulden. Maar daaraan is wel de voorwaarde verbonden dat de stad Leiden de toren in goede staat overdraagt, dat wil zeggen: in gerestaureerde staat. En zo gebeurt het.

Het kerkbestuur vindt het passend een nieuw klokkenspel in de toren te plaatsen. Voor het maken van een plan daartoe wordt de firma Eijsbouts te Asten uitgenodigd. De tijd is gunstig: er is een toenemende belangstelling voor beiaarden. Naar het voorbeeld uit de zestiende eeuw worden de namen uit de versregels van Jan van Hout weer op de klokken aangebracht.

De NAAMGEVING van de klokken

Jan van Hout, de grote stadssecretaris, had hoogstpersoonlijk in 1598 de klokken allemaal een naam gegeven van een beroep uit de textielnijverheid. Hij bedacht de volgende opschriften en deed dat in dichtvorm:

O Heer, vermeert uus Leydens NEERINGE,
sulcx dat den COOPMAN syn begeringe
deur den DRAPIER gemaect, hier vin:
den PLOTER gont een goet gewin
op dat den WASSCHER hem mach dienen.
Den CAMMER wilt syn broodt verlieen.
Des tragen SPINNERS mont hout op.
vervolt mit spys des WERCKERS crop.
Den VOLLER naect voorsiet van cleren.
's CONROYERS noot wilt med'afweeren
des VERWERS cuype en feyl hem niet.
Weert van den PERSSER swaer verdriet
en weest het ooch van 't WARANDEREN
De PACKERS van de cost voorsiet.
Geeft dan BAILLY een eerlick teeren
en laet elck een hem GOUVERNEEREN
Soo lang dees al goet in accoort staen
De Nering sal met spoet wel voort gaen.

De laatste regels werden later aan het gedicht toegevoegd omdat op het laatste ogenblik nog een klok voor de halfuur slagen werd bijbesteld en er dus een nieuwe naam bij moest verzonnen.

Zoals eerder vermeld is het klokje de COOPMAN naar Warmond verbannen en de DRAPIER naar Mechelen teruggestuurd om "verbeeterd" te worden.

In 1714 zijn de klokken echter allemaal in de smeltoven verdwenen. Het gedicht van Jan van Hout met de namen uit de lakenindustrie is gelukkig gespaard gebleven en heeft model gestaan voor de naamgeving van een groot deel van de nieuwe klokken uit 1961.

De luidklok wordt voorzien van het navolgende gedicht:

JACOBUS

IS MIJN NAAM.

WIJ ZIJN HIER WEER TE SAMEN*)
VOOR HEN DIE VROEGER VIELEN
DOOR EERZUCHT EN VERNIELEN.

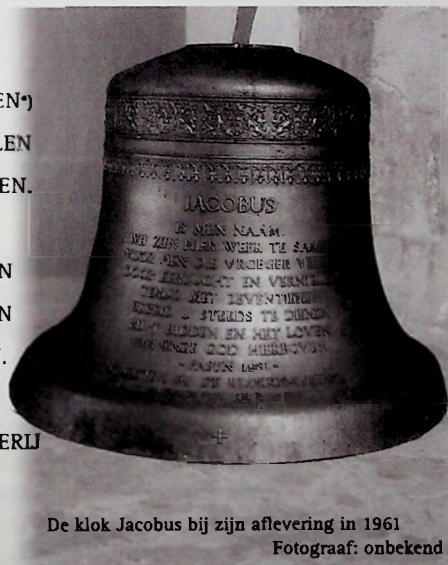
TERUG MET ZEVENTIENEN
BEREID U STEEDS TE DIENEN
EN 'T BIDDEN EN HET LOVEN
VAN ONZE GOD HIERBOVEN.

- PASEN 1961 -

GEGOTEN BIJ DE KLOKKENGIETERIJ
EIJSBOUTS TE ASTEN

+

*) alle klokjes van het spel

De klok Jacobus bij zijn aflevering in 1961

Fotograaf: onbekend

Deze klok spreidt tot op de dag van vandaag nog steeds zijn heldere klank over stad en ommelanden, geeft het aantal uren aan en roept de mensen ter kerke.

De Jacobstoren wordt door de gemeente Leiden grondig gerestaureerd en het kerkbestuur vindt het een goed idee om analoog aan het begin van de geschiedenis van de toren het weer te voorzien van een klokkenspel. Een en ander wordt gerealiseerd in nauw overleg met de Dienst der Gemeentewerken van de stad Leiden. Een grapjas binnen het kerkbestuur heeft echter een ander idee voor het opschrift van de luidklok:

*Mijn naam is Jacobus
Ik ben de grootste Lob(b)es
Wilhelmus Haring hing mij op
in deze hoge torentop
niet als een man der wrake
maar om bij heil'ge zaken
U met mijn stem te wekken:
komt bidden..... en niet kwekken!*

Die tekst heeft het (helaas?) niet gehaald. Wilhelmus Haring is de toenmalige deken van Leiden, W.P.M. Haring, en tevens pastoor van de parochie en kanunnik van het kathedrale kapittel van het Bisdom Rotterdam.

De één na grootste klok wordt vanzelfsprekend vernoemd naar Lodewijk. De derde klok wordt Martinus, naar Martinus Jansen, de eerste bisschop van Rotterdam en oud-pastoor van de Lodewijkskerk. Hij had het plan bedacht om in de toren een nieuw carillon te plaatsen. De vierde klok is alsnog Wilhelmus,

Foto:
Hein van Woerden

vernoemd naar deken/pastoor Haring. De vijfde klok wordt tenslotte vernoemd naar jhr. mr. François Henri van Kinschot (1899-1985), een geliefd burgemeester van Leiden.

Gelukkig is men op de hoogte van het gedicht dat stadssecretaris Jan van Hout in 1598 heeft geschreven en die de namen herbergt van de verschillende functies die van belang zijn geweest voor de fabricage van het destijds fameuze Leidse laken. Men besluit om die namen weer te gebruiken en daarmee de historische band naar de fameuze lakenindustrie te herstellen.

Aldus is de volgende reeks samengesteld. De zwart afgedrukte zijn de klokken uit 1961. De rood gemarkeerde klokken is de uitbreiding van 2021 en dragen ook dat jaartal.

Klok- nr.	Klok- toon	Diameter in mm.	Gewicht in kg.	Naam
1.	d2	688	190	JACOBUS (Luidklok)
2.	g2	530	96	LODEWIJK
3.	a2	480	72	MARTINUS
4.	b2	436	54	WILHELMUS
5.	c3	417	47	FRANÇOIS HENRY
6.	d3	381	38	DRAPIER
7.	e3	351	29	PLOTER
8.	f3	337	28	WASSCHER
9.	fis3	324	25	CAMMER
10.	g3	312	22	SPINNER
11.	gis3	301	20	JOHANNES HARMANNES 2021
12.	a3	291	19	WERCKER
13.	ais3	281	17	VOLLER
14.	b3	272	16	CONROYER
15.	c4	264	15	VERWER
16.	cis4	256	14	PRESSER
17.	d4.	249	14	AMATE
18.	dis4	242	13	VREEBURG-FRANCISCUS-WESTERHUIS 2021
19.	e4	236	12	PACKER
20.	f4	230	12	JOHANNES LEONARDUS 2021
21.	fis4	224	11	HENRI JOHAN 2021
22.	g4	219	11	LEIDS CARILLON GENOOTSCHAP 2021

De uitleg van de genoemde functies in de lakenindustrie staan in de bijlage op pagina 22.

Klok 11 (gis3) is vernoemd naar mgr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam. Klok 21 (fis4) naar Henri Lenferink, zeer gerespecteerd burgemeester van Leiden. Met deze twee vernoemingen wordt in de voetsporen getreden van de naamgevers uit 1961, die ook de toenmalige bisschop van Rotterdam en de toenmalige burgemeester van Leiden hebben vernoemd.

Klok 18 (dis4) is vernoemd naar de St. Franciscus Stichting, die is opgericht met het vermogen van oud-pastoor Albertus ("Ab") Vreeburg en zijn zwager Hans Westerhuis.

Johannes Harmannes (van den Hende), de bis-
schopklok 2021 Foto: Hein van Woerden

Klok 20 (f4) is vernoemd naar Jan Dingjan, die zijn sporen als jarenlang vrijwilliger en bestuurslid van de parochie van de H. Lodewijk meer dan verdiend heeft.

Tenslotte is klok 22 (g4) genoemd naar de Stichting Het Leids Carillon Genootschap, die ervoor heeft gezorgd dat het carillon is uitgebreid met het stokkenklavier en bijbehorende computer, alsmede aan de wieg heeft gestaan van de uitbreiding met vijf nieuwe klokken.

De AMATE-klok (Amate = *bemint*) is een wat vreemde eend in de bijt. Op initiatief van ondernemer Alphons Schlatmann van het Modemagazijn De Faam is ten tijde van de missietentoon-

stelling *Amate* in de Stadsgehoorzaal, gehouden in het jaar 1959, een inzameling gehouden voor een klokje. Deze werd al in 1959 gegoten en kreeg de naam AMATE. Het werd in 1961 aan het carillon toegevoegd.

Met de grote luidklok *Jacobus* zijn er dus in 1961 in totaal 17 klokken. Het geheel wordt aangedreven door een automaat, een ponsband met gaatjes waar achter een lamp brandt, die elk half uur gaat lopen en dan een melodietje ten gehore brengt. Een klein beetje te vergelijken met het "boek" van een draaiorgel.

Het klokkenspel doet zijn werk. Om nooit opgehelderde redenen wordt in de loop der jaren steeds minder onderhoud gepleegd. Ook zijn de banden niet meer verwisseld. Slot van het verhaal: het carillon komt tot stilstand en wordt uitgezet. Dat zal in de jaren tachtig van de vorige eeuw zijn gebeurd.

In 2007 wordt het orgel grondig gerestaureerd en de kerk opgeknapt. Met het tweede eeuwfeest van de parochie van de H. Lodewijk in het vooruitzicht is deskundigheid ingehuurd om ook het carillon weer tot klinken te brengen. Er wordt een computer geïnstalleerd om eenvoudiger de melodieën te kunnen wisselen en de hamers en klepels zijn schoongemaakt. Het carillon werkt weer. Maar niet voor lang.

In de jaren daarna blijkt dat een grondige restauratie onvermijdelijk is. De zoute zeewind doet zijn corroderende werk en de elektrische aansturing raakt versleten.

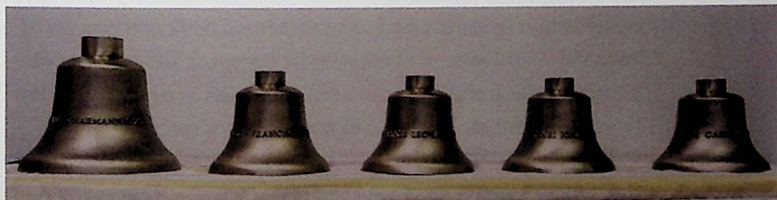
De in 2012 opgerichte stichting het Leids Carillon Genootschap begint zich voor de beiaard van de Lodewijkkerk te interesseren.

Een gelukkig toeval helpt een beetje. Er komt een legaat van een Leidenaar die begaan is met het lot van het carillon van de kerk. Voor het opknappen ervan laat de man € 15.000,- euro na. Bij het Genootschap sluimert de wens om een stokkenklavier aan het carillon toe te voegen zodat het met de hand bespeelbaar wordt.

Intensief en constructief overleg tussen kerkbestuur en Genootschap leidt ertoe dat de kerk kan besluiten tot een grondige restauratie voor het bedrag van € 30.000,- . Het Genootschap zou zich gaan inzetten voor het werven van fondsen voor een stokkenklavier en een nieuwe computer. Daarmee is ook een bedrag van € 30.000,- genoemd.

Binnen anderhalf jaar is het geld, o.a. door crowdfunding en bijdragen van fondsen, bij elkaar en kan, na het verkrijgen van een bisschoppelijke machtiging, de inmiddels *Koninklijk* geworden firma Eijsbouts beginnen met het werk. Het stokkenklavier wordt gebouwd door Reinold van Zijl, specialist op het gebied van digitale stokkenklavieren.

Op zondag 4 juli 2021 wordt de gerestaureerde beiaard en het digitale klavier feestelijk in gebruikgenomen met een concert

De vijf nieuwe klokken op een rij.

Foto: Hein van Woerden

Foto:
Hein van Woerden

door stadsbeiaardier Levina Pors. Het stokkenklavier staat op afstand in de tuin!

Het Genootschap heeft een vooruitziende blik gehad. Al een jaar eerder is bij Eijsbouts gesondeerd of het mogelijk zou zijn het bestaande carillon van 17 klokken met nog een paar klokjes uit te breiden. De stadsbeiaardier heeft inmiddels aangegeven welke tonen de eventuele nieuwe klokken zouden moeten hebben.

Die uitbreiding zou de gebruiksmogelijkheden van het carillon aanzienlijk vergroten. De Koninklijke Eijsbouts antwoordt dat

er in de toren voldoende ruimte is om de door de stadbeiaardier gewenste klokjes aan te brengen. Daar is op dat ogenblik nog geen geld voor, maar voor geringe meerkosten kan de benodigde infrastructuur zoals leidingen, de computer en het stokkenklavier alvast worden voorbereid op hun komst. Aldus wordt besloten.

Tijdens de feestelijke ingebruikname van het carillon op 4 juli gebeurt een klein wonder - hetgeen in katholieke kringen geen ongewoon verschijnsel is. De bisschop van Rotterdam laat via zijn econoom, mr. John Bakker, weten de kosten van één klok voor rekening van het bisdom te nemen. De voorzitter van de St. Franciscus Stichting, ook bij het concert aanwezig, telefoneert daags daarna met zijn bestuursleden met het voorstel om de vier andere klokken te financieren. Zij gaan akkoord. En daarmee is in twee dagen tijd de uitbereiding van het carillon van 17 naar 22 klokken een feit.

Op 14 oktober 2021 worden de klokken in de Lodewijkkerk afgeleverd. De wijding vindt plaats op zaterdag 30 oktober door mgr. dr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam. In de eerste week van november van dat jaar worden de klokken in de toren opgehangen en op de computer en het stokkenklavier aangesloten. Via het plug and play systeem. Van deze tijd!

Hein van Woerden,
oktober 2021.

Bijlage

Functies in de lakenindustrie.

DRAPIER	lakenfabrikant, textielondernemer die lakense stoffen vervaardigt en ze verhandelt.
PLOTER	schaapsscheerder of bloter, scheerder van levende schapen, maar ook van huiden van geslachte schapen.
WASSCHER CAMMER	wasser van de vachten, maar ook wel van de ruwe wol. of kaarder die schapswol vóór het spinnen ontklit door de wol door een wolkam te trekken.
SPINNER	maakt garen door het in elkaar draaien van vezels met een spintol of spinnewiel.
WERCKER VOLLER	een persoon die het geweven laken ruw maakt en scheert werkman in de lakenindustrie met als taak het weefsel te laten verviltlen (doel: ontvetten). Voetvullen is de oudste methode. Voor maximale verviltling wordt een volmiddel toegevoegd (zeep, volaarde en urine).
CONROYER	conroyer is een overgangsbewerking tussen vollen en persen. Een conroyer kookt de gekleurde of ongekleurde weefsels en spant ze daarna op ramen om ze te laten krimpen en daarmee strak te krijgen.
VERWER	persoon die de lakens verft, meestal blauw en rood. Daarvoor worden natuurlijke verfstoffen gebruikt, meestal uit planten bereid. Ook wel dierlijke en minerale kleurstoffen toegepast.
PRESSER	de lakenperser vouwt stukken laken tot een bepaald formaat, waarna ze in een lakenpers worden gestapeld en onder druk gezet, waardoor de stukken laken gladder en glanzender er uit komen te zien.
PACKER	inpakker van gekeurd laken, aangesteld en beëdigd van stadswege.

Bronnen

George Hemmers: Vijf eeuwen kerk aan de gracht (1979)

Hein van Woerden: Lodewijk in Leiden, geschiedenis van kerk en orgel (2005)

Mr. A. Loosjes: De torenmuziek in de Nederlanden (1916)

Els de Baan: Goed garen: termen en begrippen van de textielnijverheid uit heden en verleden (1994)

Wikipedia

Colofon

Auteur: Hein van Woerden

Met dank aan: drs. Ingrid W.L. Moerman en Levina Pors,
stadsbeiaardier

Foto's voor- en achterpagina: Hein van Woerden

Uitgave: parochiekern H. Lodewijk, Leiden

Vormgeving: Grafisch Buro Versteegen Vormgeving